

Contemporary Conundrums

1 מוד בבלי מסכת בבא בתרא דף מו עמוד א

ת"ר: נתחלפו לו כלים בכלים בבית האומן - הרי זה ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו, בבית האבל או בבית המשתה - הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויטול את שלו. מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא? אמר רב: הוה יתיבנא קמיה דחביבי, ואמר לי: וכי אין אדם עשוי לומר לאומן מכור לי טלית? אמר רב חייא בריה דר"נ: לא שנו אלא הוא, אבל אשתו ובניו - לא. והוא נמי - לא אמרן אלא דא"ל טלית סתם, אבל טליתך - לא, האי לאו טלית דידיה הוא.

2 רשב"ם שם

בבית האומן - שנתן לו האומן טלית של אדם אחר. ה"י ישתמש בהן - עד שיבא הלה אותו שנטל טליתו של זה האומן ולא הוי שואל שלא מדעת כדמפרש לקמיה דאיכא למימר האומן נתן לו זה מדעת. אמר רב חייא - טעם דרישא בא לפרש מאי שנא מסיפא וכי אין אדם עשוי כו' והלכך איכא למימר שהאומן מכר טלית אחת שהוא מתקן במצות בעל הבית שצוה לו למכרו וטעה האומן ומכר טליתו של זה ונתן לו טלית זו מדעת עד שיחזיר לו את שלו וכיון דמדעתו נתן לו מותר להשתמש בה מה שאין כן בבית האבל ובבית המשתה. ל"ש - דמותר להשתמש אלא שנתן לו האומן עצמו דאיכא למימר מדעת עשה. אבל - אם נתנו לו לזה אשתו ובניו של אומן לא ישתמש דאיכא למימר מיטעא טעו. והוא נמי - אומן. לא אמרן - דאם נתן הוא מותר להשתמש בו אלא דאמר ליה הילך טלית זו דאיכא למימר דלהכי לא אמר ליה טליתך שאין זו שלו ומדעת נתן לו חליפי טליתו שלו. אבל אם אמר לו הילך טליתך - כסבור הוא שזו היא שלו וטעות הוא ואסור להשתמש שלא מדעת וכן הלכה.

3 טור חושן משפט סימן קלו

מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן הרי זה ישתמש בהן עד שיבוא בעל הכלי ויטול שלו דתלינן שמא אדם אחר נתן טליתו לאומן למכרו וטעה האומן ומכר טלית זה במקומו וכשבא זה ושאל טליתו מהאומן ידע שטעה ונתן לו בעבורו טליתו של האחר שצוה לו למכרו ואין כאן תשמיש שלא מדעת ודוקא שנתנה לו האומן בעצמו אבל אם נתנה לו אשתו ובניו לא ואפילו אומן דוקא שאמר לו הילך טלית סתם אבל אמר לו הילך טליתך לא שודאי טעה ואם הוא שוה יותר על שלו כשיבוא בעליה בשבילה יתן לו העודף או יחזיר לחבירו טליתו והוא יתן לזה דמי הטלית שלו שנמכר ואם יבוא בעל הטלית ויאמר לא צויתי לאומן למכור טליתי ולא לקחתי ממנו שום דמים נאמן ויקח טליתו מיד זה אם יש לו עדים שזה הטלית היה שלו או יתן בו סימן דנהי שאנו תולין שצוה לאומן למכרו היינו כל זמן שהדבר ספק אבל כשבא בעל הטלית וטוען ברי נאמן: נתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה לא ישתמש בהן:

4 רמב"ם הלכות גזלה ואבדה פרק ו הלכה ו

מי שנתחלפו לו כליו בכלים אחרים בבית האבל או בבית המשתה הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויחזיר ויטול את שלו, נתחלפו לו בבית האומן אם אשתו ובניו של אומן נתנו לו או שנתן לו האומן ואמר לו טול כליו הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא הלה ויחזיר ויטול את שלו. אמר לו האומן טול כליו הרי זה ישתמש בו עד שיבא הלה ויחזיר ויטול את שלו, שמא כליו של אומן הוא או בעל הכלי צוה את האומן למכרו לו, וכן כל כיוצא בזה.

5 שולחן ערוך חושן משפט סימן קלו

א מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן, הרי זה ישתמש בהן עד שיבא בעל הכלי ויטול שלו. ודוקא שנתן לו האומן עצמו, אבל אם לא נתנם לו, אלא אשתו ובניו, לא. ואפילו אומן עצמו, דוקא שאמר לו סתם: הילך טלית, אבל אם אמר לו: הילך טליתך, לא. ב נתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה, לא ישתמש בהם. הגה: וכשיבא בעל החפץ צריך ליתן החפץ לבעליו, אעפ"י ששלו נאבד. וכן כובסת עובדת כוכבים המכבסת לרבים והביאה לאחד שאינו שלו (תרומת הדשן סימן שי"ט).

ב נתחלפו לו כליו או הפיציו בבית האבל או בבית המשתה או בבהכ"נ או בשארי מקומות כגון שלקח כליו או הפיציו וראה אח"כ שאינם שלו לא ישתמש בהן ולא תלינן דבעל החפץ נמל את שרו ומשתמש בו וישתמש גם הוא בחפץ זה כדתיינן באומן דבאומן יש רגלים לדבר שלא א"ל הילך מליהך כמו שנתבאר אבל כשירוע שבטעות נתחלף לא אמרינן כן דאזי בעל החפץ לא נמל את שלו ואפילו נמל שמא לא יתרצה להשתמש בו ולכן כשיבא בעל החפץ יחזיר לו חפצו אע"פ ששלו נאבד וכן כובסת המכנסת לרבים והביאה לאחר הפיצים שאינם שלו אסור להשתמש בהם ויחזירם לבעליהם אע"פ ששלו נאבד וכה"ג בכל הדברים אין לראובן לעכב חפצי שמעון בשביר שנאבדו שלו דמה חייב שמעון בזה ואם החפצים אצלו כמה ימים ולא בא בעל החפצים לתבוע א-שר שיש לחלוק שהבעלים נהי'אשו מזה או שהכובסת שלמה להבעלים או שהחפצים הם שלה ובכוונה נתנם לזה שנאבדו חפציו אצלה ונהנה לו חסוריהן [עט"ז] והמנהג במקומות הגדולים מקום שרבים מתאספים שם ומניחים המנעלים העליונים בפרוזדור ובצאתם יתחלפו של זה בזה אין מקפידין בדבר ומשתמש כל אחד בשל חברו עד שיהראו פנים ומחליפים א"ע ואין בזה חשש גזילה שכך נהגו :

ז (חיו"מ א) אפטייך, יחיאל מיכל בן אהרן יצחק הלוי עמוד מס 402הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

7 שו"ת אגרות משה חלק או"ח ה סימן ט

ז. מי שלקח בשוגג בבית הכנסת מעיל שאינו שלו, וחזר ולא מצא את שלו

במי שלקח בשוגג בביהכ"נ מעיל שאינו שלו, ומנעלים עליונים שאינו שלו, וחזר לביהכ"נ ולא מצא שוב שלו. מעצם הדין הא מפורש בב"ב דף מ"ו ע"א בנתחלפו לו כליו בבית האבל או בבית המשתה ה"ז לא ישתמש בהן, וכן איפסק בכל הפוסקים, ובש"ע חו"מ סימן קל"ו סעי' ב', ופשוט שה"ה בביהכ"נ. אבל בערוך השלחן שם כתב בסוף הסימן, אחר שכתב עצם הדין, והמנהג במקומות הגדולים מקום שרבים מתאספים שם ומניחים המנעלים העליונים בפרוזדור, ובצאתם נתחלפו של זה בזה, אין מקפידין בדבר ומשתמשים כל אחד בשל חברו, עד שיתראו פנים ומחליפים א"ע, ואין בזה חשש גזילה שכך נהגו. ומשמע שלא רק על עירו ומקומות הסמוכין לו כתב זה, אלא על סתם מקומות כשלא ידוע מנהג אחר אמר זה. ואף שלא כתב מנהג זה אלא בנתחלפו נעליים העליונים, משמע שליוכא חילוק, מדלא כתב שמנהג זה הוא דוקא במנעלים עליונים, ולא במעיל וכדומה. משמע שגם במעיל הוא מנהג זה, אך נקט מה שיותר מצוי להתחלף בטעות.

אבל הוא רק בסתם, שתלינן שהיה זה הטעות בחילוף, שהוא רק עד שלא נודע כלום. אבל כשנודע הבעלים של המעיל והמנעלים וכדומה שבידו, והבעלים ההוא לא לקח כלום, צריך זה שלקח בטעות להחזיר להבעלים. ומה ששלו ליכא, הוא הפסד שלו, דשלו נגנב ונאבד. ובעצם אם ליכא מנהג, יש לו לשלם מה שנהנה מהלבישה. דאף שהיה לו רשות להשתמש, הוא מחמת שהיינו תולין שנתחלפו, כפי הרוב דלא שכיחי גניבה ואבידתא שם. אבל כשנתברר שלא היו חליפין, אלא דשלו נגנב ונאבד, והוא השתמש בשל אחרים, יש לו לשלם. וכיוון שלא כתב בעה"ש גם על זה איזה מנהג, מסתבר שצריך לשלם מה שנהנה.

אבל מחמת שהמנהג לא נמצא אלא בעה"ש, יש ודאי מקומות שליכא מנהג זה. אבל טוב להנהיג זה בכל מקום ומקום ע"י ראשי הקהל, ויפרסמו זה לכל המתפללים בתחלת התקנה, ויהיה כתוב בהפנקס תקנה זו. וגם כתוב על איזה נייר דבוק במקום שמדביקין בכל ענינים דמזדמנים בביהכ"נ, שאז יש לתלות שידעו כבר זה כל הנכנסין לביהכ"נ אף אורח באקראי

8 שו"ת אגרות משה חלק חו"מ ב סימן מה

ב. אבידה שנמצאת בישיבה. והנה טוב לתקן לגבי אבידה שנמצא בישיבה שאם לא בא בעל האבידה בזמן מסויים שאז האבידה תהיה להישיבה או למוצאה, וצריכים להודיע ולפרסם התקנה לכל בני הישיבה כדי שיחול. וכשידוע ודאי או אף בספק שהמאבד היה איש מבחוץ שלא שייך שידע התקנה, אין מועילה התקנה, אך מסתמא אין להסתפק שמא היה איש כזה שהולכין בתר רוב.

ג. בגדים שנשכחו בישיבה

בגד שיש בו סימן חושבני שלאחר שעבר חדש או חדשים יכולים למכור אך אם יבוא אח"כ לתבוע ויתן סימנים ויאמר שלא הפקירו תשלמו לו כמה שזה שווה למכירה, ואם תודיעו בתחלת הזמן שכל הפץ שיעבור עליו חודש ימים פקעה בעלותו ודאי דאדעתא דהכי בא לישיבה.

ג אוירבאך, שלמה זלמן בן חיים יהודה ליב עמוד מס 43הדופס עיי תכנת אוצר החכמה

10 שו"ת מנחת יצחק חלק ח סימן קמו

בנדון חפצים שעוזבים אנשים במקומות ציבוריים, ובדאי כבר נתיאשו

בס"ד, ירוש' עה"ק ת"ו יום ג' שלח תשמ"א לפ"ק. שוכט"ס אל נכדי היקר הרה"ג החוב"ט מוה"ר יוסף יודא שליט"א ואל כל משפחתך היקרה שלו' וברכה. אחדשה"ט באה"ר ואהבת עולם.

את מכתבך היקר עם הודיעך מכל הענינים לטוב הי' לי לשמחה רבה, וגם לרבות עם החד"ת אשר כתוב לאמר אשר המה משמחי לבי ונפשי, כה נזכה לשמוע אך טוב סלה בעזה"י.

א ע"ד אשר בקשת חו"ד בענין המוסד של בנות, והבנין שלהם שייך להמוסד, ובמשך הרבה שנים שעברו עד עתה נשאר שם כמה וכמה בגדים וחפצים שעוזבים הבעלים והמה מוסיפים והולכים עד שהם תופסים חדר שלם, ועכשיו הם צריכים אותו החדר לצורך המוסד, ולא נודעו מי המה הבעלים של החפצים ובדאי כבר נתיאשו, והשאלה מה לעשות, א' אם מותר למי שהוא לזכות בהם כזוכה בהחפצים לאחר יאוש, ויכול לעשות בהם כרצונו למכור או לתנם לצדקה או לאבדם. ב' אם אין היתר וצריכים שיהיו מונחים עד שיבוא אליהו, עם /אם/ עכ"פ יכולין ליקח דמי שכירות חדר אחד מדמי החפצים הנ"ל, היינו למכור קצת מהם.

והנה פלפלת בחכמה, היות די"ל דמוסד חינוך הנ"ל יש לו דין בתי כנסיות, דדן בקצוה"ח (סי' ר') שהביא מדברי המג"א (ה' בהכ"נ בשם האגודה) דאינו קונה דיש דין חצר הקדש, וחצר מטעם יד ואין יד להקדש, וראי' ממתני' (שקלים פ"ז), אך להרמב"ן חצר הקדש זוכה להקדש, ובמציאה הטעם דאינו קונה משום דבאיסורא אתי לידי', היינו קודם יאוש, לפי"ז אדם אחר יכול לזכות אחרי שכבר נתיאשו הבעלים דלדידי' בהיתרא אתי לידי', אכן למסקנת הקצוה"ח בתי כנסיות אין להם דין חצר הקדש, רק דין חצר השותפים, ובמילתא דשכיחא נקנה להם, וא"כ א"א ליחיד לקחתם עכת"ד.

והנה לא בארת אמאי למסקנת הקצוה"ח דחצר ביהכ"נ קונה, אין משום דבאיסורא אתי לידי' דהרי י"ל דיש על גבאי המוסד חיוב השבה, ושוב לא יכול לבוא אחר ולזכות בו, כמו בכל מציאה שנטל המוצא קודם יאוש, והדין דיהי' מונח עד שיבוא אליהו, ושאני היכא דמוצא בביהכ"נ קודם שבא ליד הגבאי, דעדיין לא חל מצוות השבה.

אמנם מה שעלה בדעתי בענין זה (ועדיין לא החלטתי ואבקשך לעיין בזה ותכתוב לי מה שהעלת בזה, כי מחמת רב הטרדות א"א לי לע"ע = לעת עתה = עוד לעיין יותר) ובאמת היא שאלה השכיחה, וכ"פ נשאלתי בזה (ולכתחילה יעצתי כגון במקואות שיפרסמו במודעה ניכרת על כותלי הבנין באותיות בולטות שאינם מקבלים אחריות על החפצים הנשארים רק עד זמן פלוני, ואח"כ עוברים החפצים לבעלות של הנהלת המקוה וכיב"ז), דנראה דכמו השכיחים בבתי כנסיות ובבתי חינוך ובמקואות וכיב"ז, דהבאים שמה להתפלל וללמוד ולרחוץ או לאסיפות שוכחים לפעמים מלבושיהם או שאר חפציהם בדרך הינוח ולא דרך נפילה, והסדר היא דהפועלים ושאר עובדים וכיוצא בהם, כאשר מוצאים איזה חפץ הנשכח לוקחים ממקומם למקום קבוע משומר, באיזה חדר אשר מניחים כל החפצים הנשכחות, דמדרכם של הבעלי החפצים כאשר נזכרים ששכחו שם איזה חפץ לילך לאותו מקום ממש שהניחו ואם אין שם הולכים למקום המשומר הקבוע כנ"ל, כ"ז נקרא דרך הנוח, ולא דרך נפילה, דאף די"ל דמה שלא לקחו החפץ עמם כשהלכו היו מחמת שכחה, מ"מ כיון שלכתחילה הניחו שם מדעת רק מה שלא נטלו עמם הוי שלא מדעת. נקרא דרך הינוח, דדינו מבואר בש"ע (חו"מ סי' ר"ס סעי' ט' וי') דבין שיש בה סימן ובין אין בה סימן אין ליטלם משם אם הוי מקום משומר וככל המבואר שם, ואין כאן חיוב השבה, וממילא אין כאן משום באיסורא אתי לידי' של המוסד, כמו ביאוש שלא מדעת, ודומה למה דראיתי בספר כסף הקדשים שעל גליון הש"ע שם /חו"מ/ (סי' קל"ו), במה דאיתא שם ברמ"א, על הדין דנתחלפו כליו בבית האבל או בבית המשתה לא ישתמש בהם, וכתב הרמ"א וכן כובסת עכו"ם המכבסת לרבים והביאה לאחד

ומה דאתאן לן מהנ"ל, היכא דליכא מצוות השבה, אז אף אם הי' שינוי רשות ואח"כ יאוש קנה המוצא, והנה בנד"ד כפי שכתבנו דנראה שיש לו דין דדרך הנוח, דאין מצוות השבה, רק על הבעל אבידה לחזור אחרי אבידתו, ל"ה בכלל דאיסורא אתי לידו ומנהי יאוש אף אחרי שבא ליד המוסד, וקנאם המוסד בעצמו אחרי שנתיאשו הבעלים, אמנם כפי אשר אנו רואים שם /ח"מ/ (בסי' קל"ו), הקצוה"ח והנתיבות לא ס"ל כהטו"ז, וגם בכסף הקדשים נשאר בצ"ע, קשה לסמוך ע"ז בלבד.

אבל יש עוד דברים בגו, דהנה במה דאיתא שם במחבר /ח"מ/ (בסי' ר"ס סעי' ט') דאם עבר ונטלו ממקום ההינוח והוא דבר שאין בו סימן זכה בו ואינו חייב להחזירו, והיא מדברי הרמב"ם, ורבים תמהו על הרמב"ם דהרי באיסורא אתי לידי דהו"ל יאוש שלא מדעת, וכתב הסמ"ע שם (בס"ק מ"ב), ליישב, דכיון דבשעה שנטלו אדעת' להחזירו לבעליו, אלא שטעה בזה שלא ידע שלא יהי' בידו להחזירו כיון דאין בו סימן, בזה כ"ע מודים דיחזקנו המוצאו לעצמו עכ"ד, וא"כ מכש"כ בנד"ד דלא נטלו כלל אלא הניחו במקומו אדעתא דיבואו בעליהם ויטלו, והניחו הבעלים ולא באו שברור לנו שנתיאשו אין כאן משום דבאיסורא באו לידו.

וכן לפימ"ש הש"ך שם (ס"ק כ"ו), דהא דקיי"ל דיאוש שלא מדעת ל"ה יאוש, היינו אם נתברר של מי הוא צריך להחזירו, אבל כ"ז שלא נתברר של מי הוא יוכל זה לעשות בו מה שירצה עיי"ש, א"כ הה"ד בנד"ד אין אנו יודעין של מי המה כנ"ל.

אכן כ"ז לדעת הרמב"ם והמחבר בש"ע, אבל הרמ"א שם /ח"מ/ סי' ר"ס/ (סעי' י') וש"פ חולקים וס"ל דאף בכה"ג יהא מונח עד שיבוא אליהו עיי"ש, אמנם בצירוף דברי הכסף הקדשים הנ"ל, וי"ל דגם ש"פ אינם חולקים, וגם מה שהכסף קדשים בעצמו נשאר בצ"ע, הוא משום מה די"ל בנידונו דיש משום השבת אבידה, דהרי הכסף קדשים בעצמו צדד לכאן ולכאן, משא"כ בנידון שלנו די"ל דהוי דרך הינוח כנ"ל.

ושוב ראיתי דמוכח כן מעיקרא דדינא המבואר בש"ע /ח"מ/ (סי' רנ"ט סעי' א' וב'), דכתב שם המחבר המתין עד אחר יאוש ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל התעלם, במד"א במקום שהוא חייב להשיב משם וכו' ושתהא בענין שמוכח שהיא אבידה וכו' עכ"ל, ועי' פרישה שם, שכתב לאפוקי מצאה בצד גדר וכיוצא בו וכמש"ר (רס"י רס"א), והיינו דרך הניחו, ומטעם שדרך בעלי מלאכות להניח לבושיהן שם, כמבואר שם (ובסי' ר"ב סעי' י'), והיינו דבכה"ג אם המתין עד אחר יאוש ונטלה, אינו עובר משום לא תוכל להתעלם, ונקנה לו ביאוש, ויותר מזה כתב בטו"ז שם בשם הנמו"י, וז"ל דודאי הרואה אבידה ולא נטלה מיד כיון ששמר אותה לא עבר על עשה שבה אלא כשבטלו והולך לו, וכשנתיאשו הבעלים ממנה נתבטלה עשה זו ולא מחמת המוצא וכו' עכ"ל, כלומר ואז יכול לזכות בה ולא עבר כלום, וכ"ז ג"כ בנד"ד ששמרו אותם כראוי, ואם הי' באים הבעלים ליקח מה שהשאירו היו מוצאים אותם כיון שהיו במקום משומר, וכשנתיאשו ל"ה מחמת המוצא, וזכו בהם אחרי יאוש.

ואם צדקו דברינו אז כל החפצים אחרי שנתיאשו הבעלים שייכים להמוסד, ומ"מ אינני מחליט עוד בזה כי עדיין לא הבאתי מה שכתבתי בכור הבחינה, וכשתעיין בזה תכתוב מה שבררת.

והנה למעשה לא התרנו עד כעת (היכא דלא עשו המודעה הנ"ל) רק בדרך לשום דמיהן ומניח המעות אצלו או אצל ב"ד, וכמבואר כה"ג בש"ע /ח"מ/ (סי' רס"ז סעי' כ"א), מצא תפילין שם דמיהן ומניחן עליו מיד אם ירצה שדבר מצוי הוא לקנות בכל שעה עכ"ל, ומוכח דבכל הדברים שמצוי לקנותו דינא הכי, אבל ברמב"ם (פי"ג מה' גזילה ואבידה הי"ד) מסיים ואין עשוין אלא למצותן בלבד, משמע דדוקא בתפילין אמרינן כן, ועי' שם בסמ"ע וש"ך, ובטור הוסיף עוד וכן פירות שהתחילו לרקוב וכן בכל כיוצא בזה מוכרן מיד עיי"ש, והנה בנד"ד רוב דברים כגון בגדים וכיב"ז מתקלקלים ברבות הימים והמה בכלל מש"כ הטור וכיב"ז, ובפרט דיש לצרף גם מה שכתבתי דיש לדון דאחרי שנתיאשו הבעלים זכו המוסד בהם כנ"ל, וראיתי בספר פאת השדה להגרשד"ה מונק ז"ל (סי' ק"ס וקס"א וקס"ב) שהי' לו משא ומתן של הלכה עם הגאון מוה"ר דוד יונגרייז זצ"ל ראב"ד פעה"ק ת"ו בנדון הדברים ששוכחים הקונים בחנות, והסכימו לשום דמיהן ולמוכרן, ובנדון דידהו צרפו מה דאיתא ברמ"א /ח"מ/ (סי' ר"ס סעי' ה') דבחנות אע"פ שיש סימן מייאש עיי"ש, והגר"ד ז"ל הסכים עמו, ודנו שמה דבאיזה מטבע ישימו משום דצריך שיעמדו ימים רבים, וכן אם כמה ששויים למכור, או לקנות חדשים, ובנוגע להשתמשות בהדמים מפורש בש"ע שם /ח"מ/ (סי' רס"ז סעי' י')

Contemporary Conundrums